

адлюстравання інфармацыі. Такі электронны слоўнік адыгрывае дапаможную ролю і нязручны ў звароце [1]. На старонцы <http://slounik.org/> прапанавана вялікая колькасць слоўнікаў такога тыпу.

Нязручнасць такога роду слоўнікаў прывяла да неабходнасці стварэння больш зручных і эфектыўных слоўнікаў, якія б не залежылі ад наяўнасці выхаду карыстача ў прасторы сусветнага сеціва. Такія слоўнікі-праграмы з'явіліся і на прасторы нашай краіны. Да гэтай групы можна аднесці слоўнік “Белазара”, першы электронны граматыка-парадыгматычны слоўнік беларускай мовы «Парадыгма», створаным пад кіраўніцтвам Федара Піскунова, камп'ютарны лексікаграфічны даведнік “Тэза”.

Але і гэтыя слоўнікі пачынаюць саступаць пад наплывам сеткавых слоўнікаў, якія не патрабуюць наяўнасці адпаведнага праграмнага забеспячэння на персанальным камп'ютары. Да гэтай групы мы можам аднесці: Англа-Белоруска-Польска-Руска-Украінскі тлумачальны on-line слоўнік “Вясна”, AshortEnglish-BelarusianandBelarusian-EnglishDictionaries, шматмоўны слоўнік BelMova, незалежны праект “Скарнік” і іншыя.

Заклучэнне. Развіццё камп'ютарных слоўнікавых даследаванняў разам з глыбокімі традыцыйнымі лінгвістычнымі адкрыццямі вызначае шырокія перспектывы не толькі беларускай, але і сусветнай лексікаграфіі [2, с. 368]. На сучасным этапе развіцця беларускай лінгвістыкі электронная лексікаграфія з'яўляецца мала распрацаванай галіной. Таму праблемы стварэння электронных слоўнікаў беларускай мовы падаюцца дастаткова важнымі для айчынных лексікаграфіаў. Колькасць і якасць online або электронных слоўнікаў беларускай мовы яшчэ не дасягнула сусветнага ўзроўню. Асноўнай перавагай слоўнікаў, якія ўжо прызнаны ў свеце, з'яўляецца наяўнасць вялікай колькасці прыкладаў, мнагазначнасць тлумачэнняў. У той час як у беларускіх слоўніках рэестравыя адзінкі пакуль апісваюцца на безальтэрнатыўнай аснове. Укараненне машынна фонду беларускай мовы ў сетку Інтэрнэт дало б адчувальны штуршок да далейшых распрацовак у галіне электроннай лексікаграфіі, да развіцця электронных адукацыйных тэхналогій і забеспячэння навучання праграмнымі сродкамі падтрымкі.

Літаратура:

1. Беларускія слоўнікі і энцыклапедыі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.slounik.org/>. – Дата доступу: 26.10.2012.
2. Дубичинский, В.В. Лексикография русского языка: учеб.пособие / В.В. Дубичинский. – М.: Наука: Флинта, 2008. – 432 с.
3. LinguisticDataConsortium – Mode of access: <http://www ldc.upenn.edu/>.

АДМЕТНАСЦІ ЖАНРАВАЙ СТРУКТУРЫ РАМАНА “ЗАБІЦЬ НЯГОДНІКА” Л. РУБЛЕЎСКОЙ

Шчокіна Я.А.

*студэнтка 5 курса ГДУ імя Ф. Скарыны, г. Гомель, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Брадзіхіна А.В., канд. філал. навук, дацэнт*

Л. Рублеўская плённа працуе ў галіне эксперыментаў з буйной эпічнай формай, а таксама ўзбагачае сучасную беларускую літаратуру новымі аўтарскімі вызначэннямі жанру сваіх твораў. Разам з тым сучаснае літаратуразнаўства і бягучая крытыка не заўсёды аператыўна рэагуюць на з'яўленне падобных наватвораў, што абумоўлівае актуальнасць нашай працы. Адмысловай дэфініцыяй валодае раман Л. Рублеўскай “Забіць нягодніка, альбо Гульня ў Альбарутэнію”, названы пісьменніцай “раманам-інструкцыяй”. Мэта даследавання – вызначыць правамернасць аўтаідэнтыфікацыі жанру згаданага рамана.

Вынікі і іх абмеркаванне. Ужо рамачны кампанент тэксту – назва – сведчыць, што твор з'яўляецца “інструкцыяй” да “гульні” або да таго, як “забіць нягодніка”. Вызначаецца аповед і кампазіцыйна-структурнай мадыфікацыяй раманага палатна. Замест звычайнага падзелу на часткі выкарыстаны адмысловыя найменні “Гульня №...”, “Па-за гульні №...”, “Фінальная гульня...”. Твор мае і класічныя элементы буйнафарматнай прозы, такія як пралог (“Уводзіны”) і эпілог, а таксама эпіграф. Але тут таксама не абыхлося без эксперыментаў – у творы цэлых шэсць эпілогаў. Прадэманстраваная структурная разгалінаванасць падтрымліваецца і сюжэтным ходам падзей. Спачатку ўводзяцца ўдзельнікі, прычым апавядальнік з'яўляецца апошнім. Потым праходзіць некалькі этапаў “Гульні”, адлюстраваных, як было зазначана вышэй, у назвах раздзелаў, што ўтвараюць цыклічную кампазіцыю. Так, напрыклад, раздзелы “Па-за гульні №...” апісваюць прысутнасць галоўнага героя ў рэаліях сённяшняга часу, а ўсе шэсць эпілогаў – апошнія дні яго жыцця ўжо пасля вяртання ў сваю эпоху – 30-я гг. XX ст.

Па сваіх праблемна-тэматычных паказчыках твор знаходзіцца на скрыжаванні трох літаратурных жанраў – гістарычнага рамана, дэтэктыва і фантастыкі. А. Бязлепкіна ўдакладняе, што гэты твор адпавядае ўсім прыкметам альтэрнатыўнай гісторыі – жанру “фантастыкі, якому ўласцівы сюжэты, што адбываюцца ў рэальнасці, якая магла б існаваць, калі б ход гісторыі ў пераломны момант пайшоў іншым шляхам” [1, с. 286]. Пяцёра маладых людзей знаходзяць своеасаблівы партал у іншае часовае вымярэнне – у 30-я гг. XX ст., дзе яны спрабуюць уратаваць чалавека, які апынуўся ў механізме рэпрэсій. Але гэта толькі частка рамана. Усе пяцёра – рамантычныя героі, “дзівакі” з выразным разуменнем добра і ліха,

яны дзейнічаць у адпаведнасці са сваім сумленнем. Такія героі характэрны для таго адгалінавання сучаснай гістарычнай прозы, што імкнецца да рамантызацыі падзей мінулага. На працягу твора персанажы не застаюцца статычнымі. Падзеі, апісаныя ў рамане, заканамерна прыводзяць да некаторых змен у характары і паводзінах. Напрыклад, Даліла пасля нараджэння сына становіцца больш упэўненай і нават рашучай: “*Адчытваць людзей наша сяброўка [Даліла. – Я. Ш.] цяпер умее дасканала. Пераняла інтанацыі і лексіку ў аднаго спадара*” [2, с. 235]. Суадносна з гэтым станоўчыя героі сцвярджаюць традыцыйныя маральна-этычныя каштоўнасці, сярод якіх асаблівай увагі заслугоўвае патрыятычны пачатак.

Гістарычная плынь апаведу шчыльна звязана з біяграфіяй Валяр’яна Скаловіча і яго акружэння, што паказаны ў пераломныя для савецкага народа часы – перыяд страху і падазронасці. Сам персанаж дастаткова складаны. Абвешчаны ад пачатку твора ворагам, напрыканцы жыцця ён знаходзіць моц і сілы супрацьстаяць сваім праціўнікам, такім чынам праходзячы шлях свайго маральна-этычнага развіцця, што характэрна для героя раманага тыпу.

У рамане выразна прасочваюцца рысы дэтэктыўнага жанру, а дакладней яго разнавіднасці – міліцэйскага дэтэктыву. Юнакі і дзяўчаты сутыкаюцца з усёдазволенасцю карумпіраваных органаў улады, хабарнікамі, што патрабуюць грошы за свабоду Скаловіча.

Імкнучыся стварыць новы жанр – “раман-інструкцыю”, што, відавочна, павінен суадносіцца з літаратурай non-fiction, Л. Рублеўская ўдала сінтэзуе гістарычную праўду з мастацкім доммыслам, а дзеля падтрымання эфекту “праўдзівасці”, дакументальнасці ўводзіць у тэкст урыўкі з чужых успамінаў, дзённікаў і пратаколаў таго часу.

Заклучэнне. Такім чынам, “раман-інструкцыя” Л. Рублеўскай “Забіць нягодніка, альбо Гульня ў Альбарутэнію” з’яўляецца творам з сінтэтычнай жанравай структурай. Альтэрнатыўная гісторыя, апісаная ў сюжэце, спалучаная з дэтэктыўнай інтрыгай. Гістарычны пласт твора пададзены ў рэчышчы рамантызацыі падзей мінулага, што паўплывала на характарыстыкі персанажаў і агульны пафас твора. Іншымі словамі, наўрад ці ў адносінах да рамана правамерна будзе гаварыць пра ўзнікненне ў беларускай літаратуры новага жанру, твор хутчэй з’яўляецца спробай, і даволі ўдалай, дыфузіі традыцыйных жанраў.

Літаратура:

1. Бязлепкіна, А. Эвалюцыя гістарычнай прозы ў беларускай літаратуры: ад рамантычных твораў да альтэрнатыўнай гісторыі / А. Бязлепкіна // Рэгіянальнае, нацыянальнае і агульначалавечае ў славянскіх літаратурах: міжнародныя навуковыя чытанні, 7–8 кастрычніка 2010 г. – Гомель: ГДУ імя Ф. Скарыны, 2010. – 372 с.
2. Рублеўская, Л. Сутарэнні Ромула: раманы / Л. Рублеўская. – Мінск: Кнігазбор, 2012. – 520 с.

ОСОБЕННОСТИ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ДЕТСТВА В АВТОБИОГРАФИЧЕСКОЙ ПРОЗЕ РУБЕЖА XX–XXI ВЕКОВ

Щербинина П.А.

*аспирант ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь
Научный руководитель – Маслова В.А., доктор филол. наук, профессор*

*Детство, этот огромный край, откуда приходит каждый!
Откуда я родом? Я родом из моего детства,
словно из какой-то страны...
А. де Сент-Экзюпери «Военный летчик»*

Литература о детстве являет собой неотъемлемую часть литературы национальной. Тема детства находится в центре внимания многих писателей уже не первое столетие. Американский исследователь Ричард Кое в своей работе писал, что окончательное оформление детских воспоминаний в особую литературную форму произошло лишь в девятнадцатом веке [2, с. 5]. Именно тогда, по мысли Кое, «воспоминания о детстве» стали особой самостоятельной формой мемуарного нарратива [2, с. 5].

Ввиду того, что целью нашего диссертационного исследования является выявление основных черт самопрезентации языковой личности в автобиографических прозаических текстах русских и белорусских авторов, написанных на рубеже XX – XXI веков, мы считаем необходимым изучить особенности репрезентации детства в вышеупомянутых текстах. Актуальность заключается в необходимости теоретической и практической разработки проблем, связанных с анализом языковой личности автора в автобиографических произведениях указанного периода. Новизну определяет материал исследования, а также подход к изучению автобиографического текста.

Материал и методы. Материалом для данного исследования послужил текст автобиографической повести А.В. Макаревича «Сам овца». Выбранная нами повесть насыщена детскими воспоминаниями известного музыканта и поэта, что позволяет выявить особенности репрезентации детства автора произведения. Основным методом исследования выступает комплекс семантического, синтаксического и контекстного анализа.